

Hattem

Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Tussen de bossen van de Veluwe aan de ene en de IJssel aan de andere kant ligt de Hanzestad Hattem, waar volgens de schilderes Jo Koster de Middeleeuwen zijn blijven hangen. De rust, het water, de natuur en de soms dramatische luchten trokken verschillende schilders. Sommigen, zoals Jan Voerman sr, vestigden zich er permanent. Andere kunstenaars kwamen, vaak op aanraden van hem, langs en bleven voor lange of korte tijd. Onder hen vinden we schilders als Jo Koster, Richard Roland Holst en Jan Verkade. Om nostalgische taferelen van het pre-industriële Nederland vast te leggen kwamen er ook enkele Amerikaanse en Engelse kunstenaars naar Hattem, zoals Walter MacEwen.

De wandeling gaat in het stadje langs bekende bezienswaardigheden zoals de Dijkpoort uit de 14e eeuw en de Andreaskerk aan de Markt. Je komt langs het Voerman Stadsmuseum waar je het schilderverleden het beste kan opsnuiven. Dat museum heeft een mooie verzameling van het werk van Voerman en andere Hattemse schilders. Vervolgens gaat de wandeling het oude stadje uit om net als de schilders in de natuur te wandelen en van de prachtige omgeving te genieten. Aan de zuidwestkant ligt het bosrijke Landgoed Molecaten, dat de overgang vormt van het Veluwemassief naar de IJsselvallei. Wanneer je tot slot langs de uitgestrekte uiterwaarden aan de IJssel loopt, kun je goed zien wat veel schilders tot schilderijen geïnspireerd heeft.

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur. Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Routebeschrijving

1. Je begint de wandeling op het Voermanplein naast de jachthaven. Midden op het plein staat het bronzen borstbeeld (vervaardigd door Elizabeth Varga) van de schilder (A) die zo sterk verbonden is met Hattem.

A. De IJsselschilder

Jan Voerman was een boerenzoon uit Kampen die samen met zijn drie jaar jongere schoolvriend Willem Tholen een opleiding aan de Rijksacademie in Amsterdam volgde. Hij werd een bekende figuur in het Amsterdamse kunstenaarsmilieu, maar in 1890 trok hij zich definitief terug in Hattem. Daar kwamen veel studiegenoten uit zijn Amsterdamse tijd regelmatig langs. Hij sloot zich nooit bij een bepaalde stijl of mode aan. Hij is echt de schilder van het stadje geworden en van de IJssel. Daarom kreeg hij ook de bijnaam van 'IJsselschilder'. Beroemd van hem zijn de hemels vol wolken en wateren vol weerkaatsing. Zijn leerling en zwager Jan Verkade bracht hem in contact met het spirituele gedachtegoed van de Franse 'Nabis' (de profeten) rond Paul Gauguin en Paul Se%u0301rusier uit de Bretonse kunstenaarskolonie in Pont-Aven. Door Jan Verkade leerde hij ook zijn vrouw Anna kennen, een sociaal bewogen vrouw die als aanhanger van Maria Montessori een montessorischooltje in het stadje stichtte.

2. Bij de stoplichten steek je de weg over en zie je rechts op de Geldersedijk nummer 1 de woning van Jan Voerman met een prieeltje ernaast. Het huis had hij samen met de Amsterdamse architect K.P.C. de Bazel in 1895-96 gebouwd. Het ligt op de dijk met een groot stuk grond erachter waar hij een paar ateliers bouwde en ook een paar koeien hield.
3. Loop de Geldersedijk af in de richting van de imposante Dijkpoort. Deze oude poort is in 1908 gerestaureerd door de bekende architect Pierre Cuypers. Ga onder de poort door en sla LA, Knorrenburgerstraat. Aan het einde bij de tweede afslag (Eerste Steeg) ga je RA. Sla aan het einde LA. Ga vervolgens RA de Kerkhofstraat in. In de bocht naar rechts zie je het Daendelshuis, waar de bekende patriot Herman Willem Daendels zelf nauwelijks gewoond heeft. Hij was namelijk gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, toen zijn vrouw het huis in 1811 van haar ouders erfde. Daendels is wel in Hattem geboren, in de Kerkstraat 38 waar ook de schilder Jan Verkade (B) enige tijd woonde.

B. Jan Verkade, schilder wordt monnik

Jan Verkade was de zoon van de oprichter van het Verkade concern in Zaandam. Net als zijn broer Eduard (een beroemde toneelspeler) verkoos hij een kunstenaarsbestaan in plaats van een plek in het bedrijf van zijn vader. Hij volgde in Amsterdam de kunstacademie, waar hij een blijvende vriendschap ontwikkelde met Richard Roland Holst, die later trouwde met de revolutionaire dichteres Henriette van der Schalk. Na zijn opleiding trok hij enige tijd naar Hattem. In 1891 reisde hij naar Frankrijk waar hij in contact kwam met de religieuze Nabis-beweging. Religie en theosofie lieten hem daarna niet meer los, hoewel zijn creatieve geest bij tijd en wijle in de knel kwam met zijn religieuze overtuigingen. Uiteindelijk trad hij toe tot de benedictijnerkloosterorde in het Zuid-Duitse Beuron en veranderde hij zijn naam in Willibrord.

4. Sla na de bocht LA en loop achter de kerk RD langs het witte gebouw van de Franse school. Daar ga je RD het pad in dat je langs een tuin (hof van Raalte) voert. Sla aan het eind kort LA en ga direct RA een trapje met een poortje op. Na het poortje kom je in het Daendelspark. Loop RD tot de Verkentoren met uitzicht. Daar sla je RA en loop je door naar een trapje. Ga daar af en je komt uit op een klinkerstraatje. Ga daar even rechts en dan weer links en loop langs een veldje van de plaatselijke Pétanque-club. Houd links aan en loop langs de muur links van een driehoekig plein tot je op de klinkerstraat komt. Sla bij huisnummer 8 RA en loop RD tot de Koestraat. Daar sla je kort RA en op de kruising LA. Je komt nu op de Markt voor de Grote of Andreaskerk. Het interieur van de kerk is geschilderd door een voorloper van de Haagse School, Johannes Bosboom, die nog voor Voerman het stadje bezocht (te bezichtigen in het Voerman Stadsmuseum).
5. Tegenover de kerk liggen aan het begin van de Kerkstraat twee logementen die door de kunstenaars gefrequenteerd werden. Links lag het logement 't Vosje, dat een eigen koetsier in dienst had om de gasten van en naar het station te brengen. Een van hen was Henriette, de vrouw van Richard Roland Holst, die enthousiast schreef over 'de jonge schilders die heel wat vertier brachten in het rustige stadje'. Rechts op de hoek lag Hotel de Zon, annex koffiehuis waar Jan Voerman met zijn gezin heeft gewoond, dat toentertijd logement Van Piekeren (C) heette.

C. De tekendoos van Jan Voerman junior

De oudste zoon van Jan Voerman, ook Jan geheten, werd in 1890 op de

bovenverdieping van het logement Van Piekeren geboren. Bij zijn zesde verjaardag kreeg de jonge Jan Voerman zijn eerste tekendoos. Later zou hij vertellen dat hij dit geschenk als een opdracht voelde. Ook hij had een groot tekentalent. Vanaf zijn 15e jaar zou hij meewerken aan de beroemde albums van Verkade met plakplaatjes over diverse aspecten van de natuur, een reclameproduct van zijn grootvader. Eerder was zijn vader daarvoor gevraagd, maar die had gezegd: 'Vraag dat maar aan Jan, die kan dat veel beter. Laat hij die kleine wereld maar maken en laat mij de hoge luchten.' Voerman junior werkte daarbij samen met de bekende natuurvorser Jac. P. Thijsse. In 1939 stopte hij daarmee en werd hij een verdienstelijk lithograaf. Hij was toen allang uit Hattem weg.

6. Ga niet de Kerkstraat in, maar loop verder in de richting van de Dijkpoort (Kruisstraat). Sla bij de Achterstraat LA. Op nummer 33 bevindt zich de voormalige synagoge. Schuin tegenover de synagoge is het Voerman Stadsmuseum Hattem gevestigd met een rijke collectie werken van Jan Voerman sr. en Jan Voerman jr., en ook andere Hattemse schilders, zoals Jo Koster. Na het museum sla je RA. Je passeert de molen De Fortuin uit 1852, die door verschillende schilders is vastgelegd. Je komt uit op de Noordwal en passeert het Anton Pieckmuseum (Anton Pieck, die vooral bekend geworden is door zijn romantische tekeningen, heeft nooit gewoond noch gewerkt in Hattem). Ga na het museum LA naar beneden en sla voor het houten bruggetje LA. Het pad langs de Molecatense Beek loop je geheel uit tot je via de trap naar links op de stenen brug uitkomt. Over de brug sla je direct RA naar het pad beneden langs de beek aan je rechterhand.
7. Het pad loop je uit tot de volgende brug. Steek daar naar rechts over en je komt uit op de Stadslaan. Ga steeds RD. Bij de Stationslaan (een brede weg waar vroeger het spoor liep) steek je over en ga je RD weer de Stadslaan in. Neem het tegelpad dat bij de bomerij overgaat in een onverhard pad. Volg dat pad tot je de tweede straat RA (Eliselaan) ingaat. Bij de splitsing aan het eind houd je links aan. Je komt uit op de Koeweg die je naar het Landgoed Molecaten brengt. Ga steeds RD. Negeer alle afslagen naar links en rechts. Bij de Herberg Molecaten ga je ook steeds RD, zodat je de herberg aan de rechterkant passeert. Loop nu in de richting van het landhuis. Bij de witte slagbomen aan je rechterhand ga je RA. Ga na de slagbomen RA op het halfverharde pad. Wanneer je even verder de Molecatense Beek bent overgestoken, ga LA. Blijf dat pad steeds volgen (links aanhouden) tot je bij de beroemde Mariaboom uitkomt. De mythe wil dat deze wel 250 jaar oud is. Of dat waar is valt te betwijfelen, maar hij behoort wel tot de oudste beuken van Nederland.
8. Je gaat met een bocht om de beek heen. Loop vervolgens RD. Negeer de eerste afslag en sla aan het eind bij de T-splitsing LA. Volg dat pad RD tot je bij een brede weg (Koeweg) met een fietspad ernaast uitkomt. Sla daar RA. Bij de eerste afslag (blauwe klompenpad) ga je LA door een houten hek. Ga na het volgende hek aan het eind LA en direct daarna schuin RA. Bij een houten hek sla je LA en ga je een bruggetje over. Bij de zogenoemde Spaanse Graven (een verhoging met een pad en een wal eromheen) ga je rechtsom. Aan de rechterkant zie je de villa Spijker Watervliet, ook wel bekend als 't Olde Spyker, waar de bekende schilder en fotograaf Luite Klaver (D) enige tijd heeft gewoond.

D. Luite Klaver, een veelzijdig man

Luite Klaver werd in 1870 in Hattem geboren als zoon van een timmerman. Hij was voorbestemd om ook timmerman te worden, maar klom op tot directeur van de

Posterijen. Hij kwam in de leer bij Jan Voerman en besloot na zijn ontslag schilder te worden. Daarvoor volgde hij een opleiding aan de Rijksacademie in Amsterdam, waar hij zich ook toegaf op de fotografie. In 1899 werd zijn dochter Clare Helene geboren, de latere schrijfster Clare Lennart (een pseudoniem) die verschillende romans schreef die zich in Hattem afspelen. In 1919 ging hij met zijn tweede vrouw in het landhuis 't Olde Spyker wonen. Daar begon hij te experimenteren met zijn fotografie en met een kwekerij. Hij overleed in 1960 in Utrecht.

9. Op de kruising (met schakelkastje) voor villa Spijker Watervliet sla je RA. Houd het weiland aan je linkerhand. Aan het einde sla je RA en direct LA de Libanonweg in. Neem aan het einde het rechter bospaadje RD. Na dit pad ga je RD de verharde straat op. Ga bij de T-splitsing RA, Novalieweg. Loop door tot je uitkomt op een drukke weg (Apeldoornseweg) die je bij de stoplichten oversteekt. Aan de overkant ga je kort RA en direct LA een bospad in, dat uitkomt op een klinkerstraat. Sla aan het einde RA en ga vervolgens aan het eind LA, Langenberg. Deze weg gaat met een bocht naar rechts omhoog en vervolgens naar beneden. Bij de sportvelden (ooit een akkerland dat Jo Koster in een schilderij met boerin heeft vastgelegd) sla je scherp LA. Schuin rechts aan de overkant liet de schilderes Jo Koster (E) in 1910 een villa bouwen, die nu verborgen ligt achter een bommenrij.

E. Jo Koster, een zwervend bestaan

Jo Koster werd in 1868 in Kampen geboren. Zij had een onrustige jeugd en volgde na haar middelbare school verschillende kunstopleidingen. Zij zette haar studie in Parijs en Brussel voort waar zij kennismaakte met belangrijke kunstenaars, zoals Cézanne, Seurat, Van Gogh en Gauguin, door wie zij duidelijk beïnvloed werd. Na haar terugkeer in Nederland vond zij in 1910 eindelijk wat rust in Hattem waar zij in de ongerepte velden een huis met een groot atelier liet bouwen, dat zij 't Honk noemde. Ze nam ook les bij Jan Voerman, met wie ze bevriend raakte. De jaren in Hattem worden wel gezien als de meest vruchtbare periode uit haar carrière. Zij bleef tot 1924 en pakte haar zwervend bestaan weer op met reizen naar Zwitserland, Italië en Frankrijk. Zij overleed in 1944 bij een vriendin in Heelsum.

10. Je blijft steeds RD langs de sportvelden lopen tot je op de Hezenbergerweg uitkomt. Ga daar LA en direct RA langs het witte hek van het Geldersch Landschap. Negeer op het pad de eerste afslag links. Voorbij het golfterrein aan je rechterhand neem je de eerste afslag LA. Ga het meest rechtse (dalende) pad op. Houd op dat pad steeds rechts aan. Vlak voorbij een plas aan je linkerhand ga je bij een driesprong kort RA en direct weer LA. Loop nu RD tot je bij een sluis komt over het Apeldoorns Kanaal. Loop het trappetje op en steek de sluis over. Neem daarna links het pad langs het kanaal. Aan de rechterkant zie je de uiterwaarden van de Hoenwaard, die veel geschilderd zijn, onder meer door de Amerikaanse schilder MacEwen (F).

F. Walter MacEwen, een verdwaald lid van de Egmondse school

Walter MacEwen werd in 1860 in Chicago geboren in een gefortuneerd gezin. Nog als tiener volgde hij de droom van veel artistieke Amerikaanse jongeren om in Europa schilder te worden. Eenmaal in Europa raakte hij gefascineerd door onze schilders uit de Gouden Eeuw en alles wat in zijn ogen Nederlands was: het licht, het landschap en de 'eenvoudige mensen'. Net als zijn vrienden Gari Melchers en George Hitchcock, die zich in Egmond vestigden, volgde hij eerst een opleiding in Duitsland. Daarna zwierf hij enige tijd in Nederland rond en bezocht hij ook Hattem. Hij gebruikte zijn artistieke vrijheid om het plattelandleven naar eigen inzicht weer te geven. Zo is hij bekend om de verwisseling van klederdrachten in zijn Hattemse schilderijen.

11. Het jaagpad loop je geheel uit tot je bij de ophaalbrug over het kanaal komt. Steek die brug over en loop door tot de stoplichten bij de brede weg. Daar steek je over en ga je kort RA. Vervolgens sla je LA de Ridderstraat in. Wanneer je rechts de Dijkpoort ziet, sla je RA en loop je terug naar het beginpunt van de wandeling.

Praktische informatie

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur.

Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Museum

Voerman Stadsmuseum Hattem, Achterstraat 46-48, Hattem

Deze wandeling staat ook in 'Naar de natuur', wandelen in en rond kunstenaarskolonies. Deze wandelgids wordt uitgegeven bij Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig. De gids is te bestellen op www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

The advertisement features a background of various colorful walking maps. On the left, there is a small inset showing three sample maps. A large white number '4' is positioned in the center-left. To the right of the number, the text 'Neem een abonnement!' is written in red, followed by 'Meer dan 1500 wandelkaarten' in blue. On the far right, a red rounded rectangle contains the text 'voor slechts € 13,50' in white.